

SPORT VLAANDEREN

RAPPORT

RUBBERGRANULAAT IN KUNSTGRASVELDEN

Een overzicht van de meest recente informatie over de gezondheidseffecten van rubber in kunstgrasvelden.

18-01-2018

RAPPORT

RUBBERGRANULAAT IN KUNSTGRASVELDEN

1 KUNSTGRASVELD

Kunstgras is een kunstmatige variant van echt gras en wordt onder meer gebruikt voor sporten als voetbal, hockey, American football, rugby en tennis. Het grote voordeel is dat een kunstgrasveld het hele jaar door (ook in de winterperiode) dezelfde kwaliteit behoudt en kan bespeeld worden. Het kan ook frequenter bespeeld worden dan een natuurgrasveld dat bijvoorbeeld regelmatig moet heringezaaid worden. De opbouw van een kunstgrasveld bestaat uit een fundering, een shockpad, een zandlaag en een invullaag of infill.

Vandaag de dag onderscheidt men 5 soorten infill:

1. rubbers:

- a. SBR-rubbergranulaat (Styrol Butadien Rubber): recyclageproduct gemaakt van gebruikte banden van auto's

- b. TPE (thermoplastisch elastomeer): elastoplastische kunststoffen of synthetisch rubber

- c. EPDM (Ethyleen – Propyleen – Dieen Methyleen rubber): synthetisch rubber

2. de natuurlijke materialen:

a. Kurk

b. Geofill (mengsel van natuurlijke materialen zoals kurk en kokosvezels)

c. Water

Kunstgrasvelden zijn in de meeste gevallen ingestrooid met SBR rubbergranulaat dat ervoor zorgt dat het veld dezelfde eigenschappen (vb. balrol, balbots, ...) heeft als een natuurgrasveld. Rubbergranulaat heeft goede sporttechnische eigenschappen, lage aanleg- en beheerskosten en goede slijtage- eigenschappen. Op één veld liggen gemiddeld 42 ton rubberkorrels.

2 REPORTAGE ZEMBLA

Op 6 oktober 2016 deed een Nederlandse reportage (ZEMBLA), die de mogelijke gezondheidsrisico's van sporten op kunstgrasvelden aankaartte, heel wat stof opwaaien. In de reportage wordt gesteld dat in de gebruikte rubbergranulaten kankerverwekkende stoffen aanwezig zijn die zouden kunnen vrijkomen en die zouden kunnen worden opgenomen door de mens. In een tweede reportage van ZEMBLA van 15 februari 2017 presenteerde men de resultaten van proeven met zebravisjes en zebravisembryo's die zijn blootgesteld aan water waarin rubberkorrels hebben gelegen. Men kaart aan dat er naast de kankerverwekkende stoffen, ook andere stoffen in het rubbergranulaat aanwezig zijn die mogelijk een toxisch effect kunnen hebben. In een derde uitzending van 11 oktober 2017 beweert men dat het gebruik van SBR rubbergranulaat in kunstgrasvelden mogelijk milieuvervuילend is.

Dit rapport geeft een overzicht van de problematiek en licht een aantal onderzoeken naar mogelijke gezondheidsrisico's toe. Daarnaast wordt de situatie in Vlaanderen geschetst en een overzicht gegeven van de acties die zijn ondernomen.

3 MOGELIJK SCHADELIJKE STOFFEN IN SBR RUBBERGRANULAAT

Als men spreekt over mogelijk schadelijke stoffen van SBR, bedoelt men eigenlijk de aanwezigheid van PAK's en zware metalen.

PAK's

Polycyclische aromatische koolwaterstoffen (afgekort PAK's) zoals naftaleen, fluoreen en anthraceen zijn chemische stoffen afgeleid van petroleum en kolen (roet) en kunnen ook teruggevonden worden bij het verbranden van organisch materiaal zoals hout, olie, tuinafval... PAK's staan in voor de soepelheid van rubber

en komen dus vooral voor in de slijtlaag van autobanden. Aangezien deze slijtlaag grotendeels weg is bij de productie van SBR rubbergranulaat (gerecycleerde autobanden) kan men ervan uitgaan dat het gehalte aan PAK's eerder klein is.

Zware metalen

Naast PAK's kunnen er ook concentraties zware metalen teruggevonden worden in SBR rubbergranulaat zoals zink, lood, benzeen, chroom, kwik, nikkel en koper. Deze stoffen worden gebruikt bij het vulkaniseren van rubber om het sterker en elastischer te maken. Uit verschillende studies blijkt de uitloging van zink het frequentst voor te komen.

Andere aanwezige stoffen

Andere stoffen in het rubbergranulaat zijn weekmakers, vulstoffen en oplosmiddelen, maar ook stoffen die brandvertragend werken.

4 WETTELIJK KADER EN NORMERING

Europees niveau

De Europese Unie vaardigt wetgeving uit om de mens en het milieu beter te beschermen tegen de risico's die chemische stoffen kunnen inhouden en om tegelijkertijd ook het concurrentievermogen van de chemische industrie in de EU te verbeteren.

Het Europees Agentschap voor chemische stoffen (ECHA) is de drijvende kracht achter de invoering van deze EU-wetgeving inzake chemische stoffen. ECHA werd opgericht in 2007 en is gevestigd in Helsinki (Finland).

REACH¹ (Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals) is een verordening van de Europese Unie waarin, onder andere, regels vastgelegd zijn voor het gebruik van PAK's. Binnen deze REACH-verordening wordt er een mengselnorm en een consumentennorm gehanteerd. Voor mengsels, zoals schoonmaakproducten, verf en lijm, gelden algemene concentratielimieten voor stoffen die schadelijk zijn voor de gezondheid. Voor consumentenproducten gelden veel strengere normen voor het PAK-gehalte (een factor 100 à 1000 lager) dan voor mengsels. Deze producten komen dan ook intensiever in contact met de huid of met de mond.

Onderstaande tabel uit de REACH-verordening geeft aan wat de wettelijke maximum hoeveelheden zijn:

Norm	Voorbeeld gebruik	Limietwaarde
Consumentennorm 1 REACH	Fopspenen	< 1 milligram/kg
Consumentennorm 2 REACH	Speelgoed	< 10 milligram/kg
Consumentennorm 3 REACH		< 50 milligram/kg
Mengselnorm REACH	Schoonmaakproducten, verf, lijm, rubbergranulaat	100-1000 milligram/kg

¹ https://ec.europa.eu/growth/sectors/chemicals/reach_da

Rubberkorrels moeten tot op de dag van vandaag voldoen aan de REACH-norm voor mengsels.

Sommige PAK's met kankerverwekkende eigenschappen zijn helemaal verboden. De Europese richtlijn (27ste wijziging van richtlijn 76/769/EEG van de Raad) stelt sinds 1 januari 2010 dat het voor Europese autofabrikanten verboden is om kankerverwekkende PAK's te gebruiken voor de productie van autobanden.

Andere normering binnen Europa

Naast de REACH-verordening is de Duitse DIN-normering de meest gebruikte normering binnen Europa. De DIN-18035-7-normering (= Deutsches Institut für Norming) legt de norm vast voor de uitloging van zware metalen. Uitloging is een proces waarbij mineralen uit een vaste substantie worden onttrokken door middel van oplossing in een vloeistof. In deze DIN-normering zijn weliswaar geen limietwaarden opgelegd voor de omstreden PAK's.

Belgisch niveau

De Europese REACH-verordening heeft rechtstreekse toepassing op Belgisch grondgebied. De uitvoering van REACH is deels een federale, deels een gewestelijke en deels een bevoegdheid van de gemeenschappen. De complexiteit van de toepassing en handhaving van REACH vereist een gecoördineerde aanpak. Daarom is er een samenwerkingsakkoord afgesloten tussen de bevoegde federale en gewestelijke overheden.

Federale overheidsdienst (FOD) Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

De afdeling Risicobeheersing van het DG Leefmilieu van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu is de Belgische Bevoegde Overheid die instaat voor de coördinatie van de taken bepaald in de REACH-verordening. Zo is de afdeling verantwoordelijk voor de evaluatie van de stoffen, de deelname aan de verschillende comités van het [Europees Agentschap voor Chemische Stoffen \(European Chemicals Agency, ECHA\)](#) en het nemen van initiatieven voor de toevoeging van stoffen die aan autorisatie zijn onderworpen of waarvoor beperkingen gelden.

Risicobeheersing speelt ook een belangrijke rol in het informeren van ondernemingen en de bevolking. De afdeling ondersteunt ondernemingen in de overgang naar REACH en licht de bevolking in over de risico's van chemische stoffen voor de gezondheid en het milieu.

Meer info op www.health.belgium.be

FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie

De nationale REACH Helpdesk van de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie geeft advies aan fabrikanten, importeurs, afnemers en andere geïnteresseerde partijen over hun verantwoordelijkheden en verplichtingen met betrekking tot de REACH-verordening.

Meer info: http://economie.fgov.be/nl/ondernemingen/specifieke_domeinen/chemie/REACH/

Vlaams niveau

Beleidsdomein Omgeving – Departement Leefmilieu, Natuur en Energie

Minister Schauvlieghe is de bevoegde minister.

Het gebruik van rubber als infill is toegestaan door het VLAREMA² besluit van 17 februari 2012. In dit besluit wordt rubbergranulaat gezien als een specifiek materiaal en niet als afvalstof, waardoor rubbergranulaat kan gebruikt worden als instrooimateriaal. Om nadelige effecten op het milieu uit te sluiten legt het VLAREMA voorwaarden op voor het gebruik van rubbergranulaat van gerecycleerde afvalbanden (SRB gecertificeerd) als instrooimateriaal. Vlarema stelt:

“Onderafdeling 5.3.6. - Voorwaarden voor het gebruik van rubbergranulaat van gerecycleerde afvalbanden als instrooimateriaal in kunstgrasvelden

Art. 5.3.6.1. Rubbergranulaat dat afkomstig is van de recyclage van afvalbanden mag als instrooimateriaal worden gebruikt in kunstgrasvelden onder de voorwaarden, vermeld in deze onderafdeling.

Art. 5.3.6.2. De kunstgrasvelden moeten worden aangelegd op een onderlaag die duidelijk herkenbaar gescheiden wordt van de onderliggende bodem die van nature aanwezig is. Het kunstgrasveld en de onderlaag worden zo ontworpen dat de uitloging van schadelijke stoffen in de bodem maximaal wordt voorkomen. De minister kan normen vastleggen voor de uitloging van schadelijke stoffen uit het kunstgrasveld en de onderlaag. De minister kan ook termijnen vastleggen waarbinnen bestaande kunstgrasvelden moeten voldoen aan de uitlogingsnormen.

Art. 5.3.6.3. De kunstgrasvelden, ingestrooid met rubbergranulaat van gerecycleerde afvalbanden, moeten altijd vrij van rottend plantenafval worden gehouden.

Het rubbergranulaat dat verspreid raakt in de omgeving rond het kunstgrasveld, moet regelmatig worden opgeveegd en opgeruimd.

Art. 5.3.6.4. Bij vervanging van de kunstgrasmat moet worden gecontroleerd of de onderlaag nog een compacte structuur heeft. Scheurvormingen of onregelmatigheden moeten hersteld worden.

De onderlaag moet worden vervangen wanneer de belasting met schadelijke stoffen te hoog is. De minister kan hiervoor normen vastleggen

Bij afdanking van de kunstgrasvelden moeten alle componenten waaronder het rubbergranulaat, de kunstgrasmatten en de onderlaag afgevoerd worden naar inrichtingen die vergund zijn voor de verwerking van dergelijke afvalstoffen.”

Beleidsdomein Welzijn, Volksgezondheid en Gezin – Agentschap Zorg en Gezondheid

Minister Vandeurzen is de bevoegde minister voor volksgezondheid en adviseert via het Agentschap Zorg en Gezondheid de bevolking inzake preventie rond mogelijke gezondheidsrisico's.

² Vlaams reglement betreffende het duurzaam beheer van materiaalkringlopen en afvalstoffen

<https://codex.vlaanderen.be/Zoeken/Document.aspx?DID=1021756¶m=inhoud&ref=search&AVIDS=1191235,1191236,1191237,1191557,1191563,1191571,1191762>

Minister Muylers is de bevoegde minister voor Sport en informeert de sportsector over de ontwikkelingen op het gebied van mogelijke gezondheidsrisico's bij het sporten. Sport Vlaanderen biedt, via de Sportdatabank, een overzicht van de aanwezige sportinfrastructuur in Vlaanderen. Op de website is eveneens een overzicht van de kunstgrasvelden terug te vinden.

5 KUNSTGRASVELDEN IN VLAANDEREN

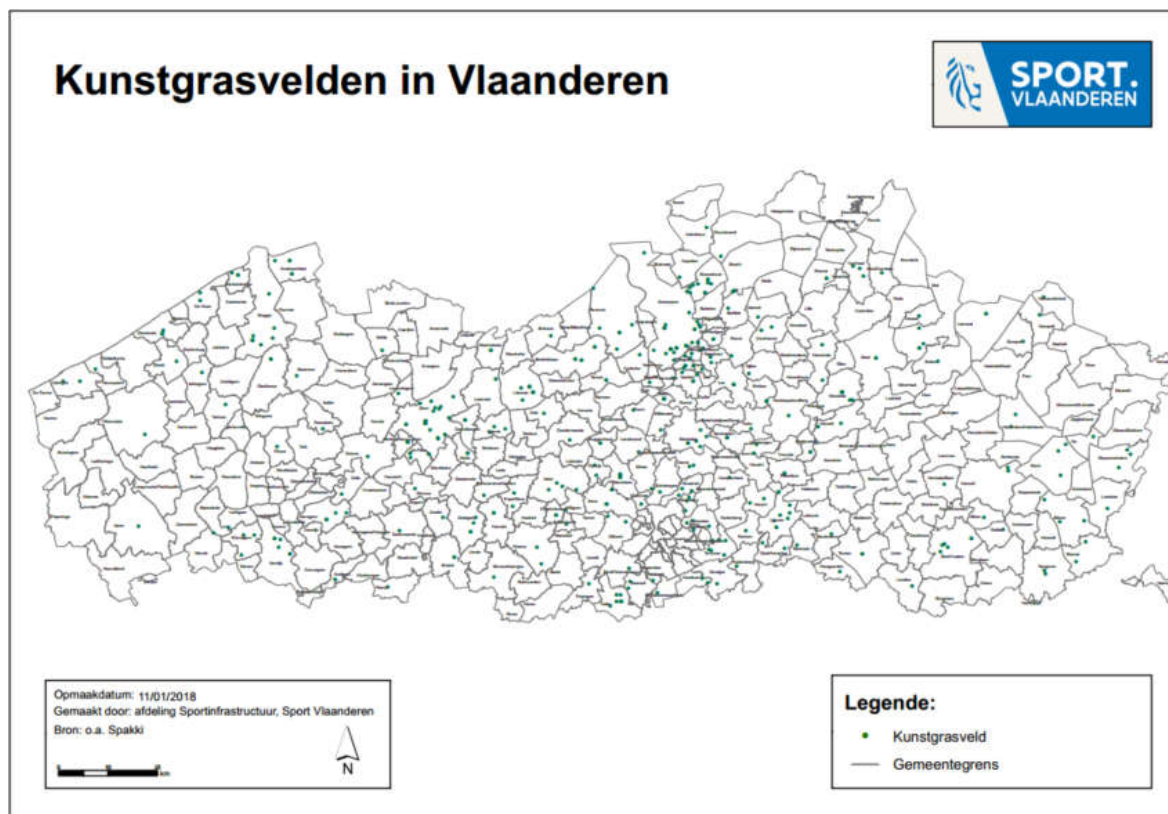
Sport Vlaanderen heeft de Vlaamse kunstgrasvelden geïnventariseerd in de Sportdatabank³. Op dit moment heeft Sport Vlaanderen informatie over de infill van 404 van de 415 geregistreerde kunstgrasvelden in Vlaanderen:

- 272 velden zijn ingestrooid met rubberkorrels waarvan de lokale besturen of sportclubs aangeven dat het om rubbergranulaat gaat. 102 daarvan werden ook bemonsterd door Recytyre/SGS en in het labo onderzocht. Alle 102 velden voldoen aan de huidige normen (REACH).
- 68 velden zijn ingestrooid met zand
- 17 velden zijn ingestrooid met kurk
- 44 velden zijn watervelden
- 3 velden hebben een andere infill
- Van 11 velden is de infill voorlopig onbekend

Bij 61 kunstgrasvelden⁴ van de 63 kunstgrasvelden (een met kurk en een met water) die aangelegd werden met de steun van Vlaanderen⁵ werden telkens rubbergranulaten van eenzelfde leverancier gebruikt. Deze leverancier heeft officieel verklaard dat alle producten in zijn gamma volledig conform zijn aan de huidige Europese REACH-norm voor mengsels. Deze 61 velden voldoen aan de DIN 18035-7 norm. Deze laatste was een van de technische vereisten waaraan de kunstgrasvelden verplicht moesten voldoen. Sport Vlaanderen heeft de geografische spreiding van alle geregistreerde kunstgrasvelden samengevat en is te vinden op de website. Op onderstaande kaart wordt de spreiding van de kunstgrasvelden in Vlaanderen weergegeven.

³ <https://www.sport.vlaanderen/lokale-besturen/thema-s/gezondheidseffecten-kunstgrasvelden/>

⁴ I de periode 2010 tot en met 2017 werden via het Vlaams Sportinfrastructuurplan 63 kunstgrasvelden aangelegd via een PPS-constructie. Deze velden worden door Vlaanderen gesubsidieerd

kunstgrasvelden in Vlaanderen dd. 11/01/2018

6 ONDERZOEKEN RUBBERGRANULAAT

Wereldwijd zijn er al meer dan 100 studies uitgevoerd over de veiligheid van SBR rubbergranulaat. De drie meest recente onafhankelijke studies in het buitenland zijn uitgevoerd door het RIVM (het Nederlands Rijkinstituut voor Volksgezondheid en Milieu), het ECHA (European Chemical Agency) en het Washington State Department of Health. In Vlaanderen werden onderzoeken uitgevoerd door de OVAM (Openbare Afvalmaatschappij) en de universiteiten van Hasselt en Leuven.

RIVM

Het RIVM stelde in 2016 een onderzoek in bij een 100-tal Nederlandse kunstgrasvelden. Er werd onderzocht welke stoffen er in het rubbergranulaat voorkomen. Men berekende ook in welke mate de sporters aan de vrijgekomen stoffen uit het rubbergranulaat blootstaan (via huid, spijsvertering en longen) en wat de bijhorende risico's voor de gezondheid inhouden. Daarnaast gebeurde ook een wetenschappelijke literatuurstudie over de stoffen in het rubbergranulaat en hun gezondheidseffecten. De gemeten concentraties PAK's liggen in de stalen net iets boven de norm voor consumentenproducten en zijn dus veel lager dan de geldende mengselnormering. Het RIVM stelt dat het gezondheidsrisico verwaarloosbaar is en dat het bijgevolg veilig is om te sporten op kunstgrasvelden. Het rubbergranulaat bevat weldegelijk schadelijke stoffen maar slechts in zeer beperkte hoeveelheden. Daarnaast komen deze stoffen ook slechts beperkt vrij uit de korrels. De opname van PAK's door blootstelling aan rubber is ongeveer 40 keer kleiner dan via voedsel.

Het RIVM adviseert wel om de norm voor concentraties PAK's in mengsels bij te stellen om zo het verschil met de consumentennorm te verkleinen.

ECHA

Op vraag van de lidstaten, naar aanleiding van een discussie tijdens een bijeenkomst van de Europese Commissie van maart 2016, bestelde de Europese Commissie een studie bij het ECHA rond de mogelijke gezondheidsrisico's van het rubbergranulaat in kunstgrasvelden. Deze studie moest alle stoffen in rubbergranulaten die een mogelijk risico vormen voor de gezondheid van de mens identificeren. Zo ging het ECHA, op basis van bestaand wetenschappelijk onderzoek, na wat de mogelijke gezondheidseffecten zijn bij verschillende soorten contact: contact met de huid, oraal (inclusief inslikken van rubberen korrels) en inademing.

ECHA concludeert dat er "zeer weinig reden tot bezorgdheid is" voor sporten op kunstgras. Het Agentschap vat dit samen in 4 punten:

1. Het risico op kanker is zeer laag gezien de gemeten concentraties PAK's op Europese voetbalkunstgrasvelden.
2. Het risico van zware metalen is verwaarloosbaar gezien het gemeten gehalte aan zware metalen lager ligt dan het toegelaten wettelijke niveau binnen de speelgoednormen.
3. Er zijn geen bezorgdheden rond concentraties van andere gevaarlijke stoffen zoals bepaalde weekmakers en oplosmiddelen omdat ook die concentraties ver beneden het peil liggen van concentraties die gezondheidsproblemen zouden kunnen veroorzaken.
4. Vluchtige organische stoffen afkomstig van rubbergranulaten in indoorhallen zouden huid- en oogirritaties kunnen veroorzaken.

ECHA adviseert daarom:

1. aan de Europese Commissie om te overwegen de REACH-norm bij te stellen;
2. aan eigenaars en exploitanten van bestaande kunstgrasvelden om de concentraties van PAK's en andere stoffen in de rubberkorrels te meten en deze informatie op een begrijpelijke manier ter beschikking te stellen alsook te communiceren over de veiligheid van rubbergranulaat;
3. aan producenten van rubbergranulaat en hun belangenorganisaties om begeleiding en informatie te bieden aan alle fabrikanten en importeurs van rubber(granulaat) om hun materiaal te testen;
4. aan eigenaars en exploitanten van bestaande indoor velden met rubberkorrels om voldoende te ventileren;
5. aan sporters om na het sporten vb. te douchen.

Amerikaans onderzoek

Sinds 2009 houdt Amy Griffin, een Amerikaanse voetbalcoach, een lijst bij van voetballers met kanker (de Griffinlijst). Ze noteerde 53 gevallen tussen 1990 en 2016. Het Washington State Departement of Health ging

in januari 2017 na of de kanker kon gelinkt worden aan het spelen op kunstgras. Uit dit Amerikaans onderzoek blijkt dat er in vergelijking minder kanker was bij voetballers dan bij de inwoners van Washington in dezelfde leeftijdscategorie. De conclusie luidt dat het veilig is om op kunstgras te sporten.

OVAM

In 2013 werd in opdracht van de OVAM (= Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij) een milieuonderzoek uitgevoerd naar de uitloging van kunstgrasvelden. Finaal werd er besloten dat het gebruik van gerecycleerde rubbergranulaten van kunstgrasvelden slechts een zeer beperkte invloed heeft op de uitloging van zink naar de ondergrond.

Vlaamse universiteiten

In 2017 werd in een aantal gemeenten (waaronder Riemst en Houthalen-Helchteren) onderzoek gevoerd naar toxische stoffen in rubbergranulaat gebruikt op kunstgrasvelden. Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van Het Belang Van Limburg. De staalname en analyse gebeurden door het Instituut voor Materiaalonderzoek, Toegepaste en Analytische Chemie van de UHasselt (Prof. R. Carleer). Het labo voor Toxicologie en Farmacologie van de KULeuven (Prof. J. Tytgat) interpreteerde de resultaten. Het rapport geeft geen aanwijzingen dat sporten op kunstgrasvelden met rubbergranulaat gezondheidsrisico's inhoudt.

7 ADVIEZEN

FOD Volksgezondheid

De FOD Volksgezondheid voerde op haar beurt controle uit bij de belangrijkste Belgische leveranciers van rubbergranulaat op aanwezige PAK's om mogelijke inbreuken op de REACH-regelgeving vast te stellen. Er werden geen inbreuken op de REACH-verordening vastgesteld en de FOD volksgezondheid adviseerde dat geen verdere acties nodig waren.

Agentschap Zorg en Gezondheid

Wat Vlaanderen betreft, heeft het Agentschap Zorg en Gezondheid (AZG) op 10 maart 2017 een algemeen advies⁶ omtrent PAK's in rubbergranulaat op kunstgrasvelden uitgeschreven, wat eveneens gebaseerd is op de huidige onafhankelijke wetenschappelijke studies. Het besluit luidt: "Op basis van deze kennis heeft het AZG geen aanwijzingen dat sporten op kunstgrasvelden met rubbergranulaat noodzakelijkerwijs tot risico's leiden voor de gezondheid. M.a.w. het risico wordt thans ingeschat als verwaarloosbaar tot zeer klein, gegeven dat de adviezen worden opgevolgd door gebruiker, leverancier en uitbater. In die omstandigheden vormt het geen gezondheidsprobleem voor de sporters om de velden gewoon te gebruiken."

⁶ <https://www.zorg-en-gezondheid.be/advies-omtrent-onderzoek-naar-pak%E2%80%99s-in-rubbergranulaat-op-kunstgrasvelden>

8 ACTIES MINISTER VAN SPORT PHILIPPE MUYTERS – SPORT VLAANDEREN

Uit de hogervermelde studies blijkt dat er geen reden is tot ongerustheid voor het sporten op kunstgrasvelden. Niettemin wilde minister Muyters de situatie ook in Vlaanderen onderzoeken.

Sport Vlaanderen bracht de bestaande kunstgrasvelden in Vlaanderen van rubberkorrels zo goed mogelijk in kaart. De resultaten zijn terug te vinden in het rapport. Voor de 61 velden die werden gerealiseerd met steun van de Vlaamse overheid is het duidelijk: de rubberkorrels op deze velden zijn volledig conform aan de huidige wettelijke normen.

Er vond overleg plaats met de federatie van de autosector en de aanverwante sectoren (Traxio) met vzw Recytyre, het beheersorganisme voor afvalbanden in België. De Nederlandse collega's van RecyBEM B.V. onderzochten, op initiatief van de sector, in Nederland ook kunstgrasvelden op rubbergranulaat. Recytyre heeft na overleg met de Vlaamse overheid stalen onderzocht van rubberkorrels op voetbalvelden verspreid over heel Vlaanderen van lokale sportclubs en besturen. De verkregen methodiek van de Nederlandse collega's van RecyBEM werd door een Vlaams toxicoloog nagekeken om de objectiviteit te garanderen. Alle geteste kunstgrasvelden zijn conform de Europese REACH-verordening: de resultaten bevinden zich allemaal tussen 2 en 103 mg PAKs/kg rubber. Deze waarden zijn steeds de som 18 PAKs, dit zijn de 8 PAKs uit de REACH-norm plus 10 PAKs uit de VLAREMA wetgeving:

- REACH 8-PAK: Benzo(a)antraceen, Chryseen, Benzo(k)fluoranteen, Benzo(a)pyreen, Benzo(e)pyreen, Benzo(b)fluoranteen, Benzo(j)fluoranteen, Dibenzo(ah)antraceen
- Overige 10-PAK: Acenaftyleen, Acenafteen, Fluoreen, Fenantreen, Antraceen, Fluoranteen, Pyreen, Naftaleen, Benzo(ghi)peryleen, Indeno(1,2,3-cd)pyreen)

De problematiek van het rubbergranulaat in de kunstgrasvelden raakt verschillende beleidsdomeinen en bevoegdheden. Er is dan ook informatie-uitwisseling tussen de verschillende beleidsdomeinen.

Vlaams minister van Sport Philippe Muyters heeft de Europese Commissie schriftelijk gevraagd naar hun standpunt omtrent het verstrengen van de REACH-norm, in overeenstemming met het advies van het ECHA. De Europese Commissie engageerde zich om de ministers van sport op de hoogte te houden over de evoluties rond dit thema. In juli 2017 werd aangekondigd dat Nederland zich engageert om een voorstel uit te werken voor een herziening van de REACH-norm voor rubbergranulaat om ervoor te zorgen *“dat geen rubbergranulaat op de markt komt met PAK's waarden zo hoog als de huidige REACH-norm voor mensels”*. De indiening van dit voorstel door Nederland, i.s.m. ECHA, is gepland voor 13 april 2018. Nederland en ECHA analyseren momenteel allerlei gegevens en studies die hun reeds bekend waren of recent nog aan hen werden overgemaakt (cfr. de daartoe gelanceerde ‘Call for Evidence’ inzake PAKs in infill materiaal).

Een herziening van de REACH-verordening kan op verzoek van een lidstaat of ECHA via een beperkingsprocedure. Het voornemen om een beperkingsvoorstel op te stellen wordt openbaar gemaakt. Het dossier met voorstel voor beperking, inclusief achtergrondinformatie en voordelen voor mens en milieu, wordt uiterlijk ingediend 12 maanden na de kennisgeving van het voornemen. De indiening van het voorstel voor herziening van de REACH-normering voor rubbergranulaat wordt dus verwacht tegen april 2018. Na ontvangst wordt het dossier gecontroleerd door ECHA en openbaar gemaakt voor raadpleging door

belanghebbenden. Deze hebben 6 maanden de tijd om opmerkingen te formuleren. Tegelijkertijd zorgen het Comité sociaaleconomische analyse (SEAC) voor een advies over de sociaaleconomische gevolgen en het Comité Risicobeoordeling (RAC) voor een advies over de risico's voor mens en milieu. Deze adviezen dragen bij aan de besluitvorming van de Europese Commissie. Binnen 3 maanden na ontvangst van deze adviezen stelt de Commissie een ontwerpwijziging op voor een uiteindelijk besluit na toetsing met de lidstaten en het Europees Parlement.

Een korte historiek:

- **In 2004** werd i.s.m. de OVAM een onderzoek uitgevoerd en bijhorende drempelwaarden voor PAK's opgesteld. Deze werden bezorgd aan de verkopers van kunstbodems.
- **18 mei 2006:** Tijdens de commissie sport in het Vlaams Parlement werd een eerste keer geïnformeerd naar de rubberkorrels in kunstgrasvelden naar aanleiding van een onderzoek door het RIVM in Nederland. Ook in België bleek op dat moment een rapport in de maak.
- **19 april 2007:** Tijdens de commissie sport in het Vlaams Parlement werden de rubberkorrels en het gepland rapport opnieuw ter sprake gebracht. De beschikbare gegevens geven geen aanleiding om te besluiten dat er gezondheidsrisico's bestaan.
- **Vanaf 2010** worden sommige PAK's met kankerverwekkende eigenschappen verboden in autobanden.
- **2013:** studie in opdracht van de OVAM naar de milieueffecten van rubbergranulaat in kunstgrasvelden.
- **Juni 2016:** opstart onderzoek van het ECHA
- **5 oktober 2016:** De Zembla-reportage 'gevaarlijk spel', over de lange termijn gezondheidsrisico's van sporten op kunstgrasvelden, zorgt voor ophef in Nederland en Vlaanderen.
- **20 oktober 2016:** Minister Muyters geeft in de commissie sport van het Vlaams Parlement uitleg over de stand van zaken rond het rubbergranulaat in de kunstgrasvelden. Er wordt gestart met het in kaart brengen van de kunstgrasvelden in Vlaanderen teneinde te achterhalen welke stoffen ze bevatten en of er nood is aan (preventieve) acties. Er wordt een oproep gelanceerd naar alle eigenaren van kunstgrasvelden om het soort 'infill' op hun kunstgrasveld door te geven aan Sport Vlaanderen.
- **21 december 2016:** Onderzoeksrapport van het RIVM is beschikbaar.
- **15 februari 2017:** Er verschijnt een nieuwe Zembla-reportage 'gevaarlijk spel – het vervolg', Een team van de Vrije Universiteit Amsterdam onderzocht de effecten van stoffen die uitloggen uit rubbergranulaat. Het advies van het RIVM, dat sporten op kunstgras veilig is, blijft ongewijzigd.
- **28 februari 2017:** Onderzoeksrapport van het ECHA is beschikbaar.
- **8 maart 2017:** Het Agentschap Zorg en Gezondheid geeft advies dat sporten op kunstgras veilig is. Het advies is gebaseerd op een onderzoek van de universiteiten van Hasselt en Leuven.
- **9 maart 2017:** Het rubbergranulaat in de kunstgrasvelden staat opnieuw ter discussie in de commissie sport. Minister Muyters geeft de stand van zaken van het lopende onderzoek in Vlaanderen en de resultaten van het Nederlandse onderzoek weer.
- **30 maart 2017:** In de commissie sport wordt gevraagd naar concrete voorzorgsmaatregelen omtrent het rubbergranulaat.
- **11 oktober 2017:** Nieuwe ZEMBLA-reportage 'Tot op de bodem'. Deze keer ligt de focus op bodemverontreiniging, vaak door het rubber dat als onderlaag voor de kunstgrasvelden gebruikt wordt.

- **14 december 2017:** In de commissie sport wordt gevraagd naar duidelijke informatie en een overzicht van de infill van de huidige kunstgrasvelden in Vlaanderen en Brussel.
- **April 2018:** het voorstel voor herziening van de REACH-normen, door Nederland en het ECHA, moet klaar zijn.

9 EXTRA INFORMATIE EN BRONNEN

9.1.1 KUNSTGRASVELDEN ONLINE

Een overzicht van de kunstgrasvelden is ook terug te vinden op de website van Sport Vlaanderen via deze URL: <https://www.sport.vlaanderen/paginas/gezondheidseffecten-kunstgrasvelden/overzicht-kunstgrasvelden-in-vlaanderen/>

Deze is interactief en bevat volgende gegevens:

1. De kunstgrasvelden per gemeente in Vlaanderen
2. Het soort infill dat gebruikt werd
3. Kunstgrasvelden met een onderzoek door Recytyre
4. De analyseresultaten van de onderzochte velden door Recytyre
5. SBR-gecertificeerde velden in Vlaanderen
6. 63 velden Vlaams sportinfrastructuurplan (PPS)

De gegevens zijn op een kaart weergegeven waarop selecties kunnen gebeuren.

Om de stand van zaken van de kunstgrasvelden permanent op te volgen, willen we vragen om, indien de gegevens niet correct of onvolledig zouden zijn, contact op te nemen met Sport Vlaanderen zodat de gegevens aangevuld of geüpdatet kunnen worden (Sebastiaan Seghers, afdeling Sportinfrastructuur, sebastiaan.seghers@sport.vlaanderen).

9.1.2 ALGEMEEN

- [Zembla reportage 1 'Gevaarlijk spel'](#)
- [Zembla reportage 2 'Gevaarlijk spel – het vervolg'](#)
- [Zembla reportage 3 'Tot op de bodem'](#)

9.1.3 NORMERING

- [DIN-normering](#)
- [REACH-verordening](#)
- [VLAREMA](#)

9.1.4 ONDERZOEKEN EN INFORMATIE

- [Website RIVM \(NL\)](#)
- [Onderzoek EPA \(USA\)](#)
- [Onderzoek ECHA](#)
- [Agentschap Zorg en Gezondheid](#)
- [Sport Vlaanderen](#)

10 BIJLAGEN

- Bijlage 1: Kaart kunstgrasvelden in Vlaanderen
- Bijlage 2: Kaart kunstgrasvelden in Vlaanderen met verschillende soorten infill
- Bijlage 3: Kaart kunstgrasvelden in Vlaanderen enkel met rubber infill
- Bijlage 4: Kaart kunstgrasvelden in Vlaanderen getest door Recytyre